

šáctví mohlo být docíleno jen díky blahovlnné neutralitě carově, že proto nové Německo bude oporou bašty evropské reakce. Pokud však nebyla zlomena převaha Ruska v Evropě, musilo Rakousko existovati. Marx neviděl nyní aktuální možnosti revolučního rozbití Rakouska; zajímá se nyní méně o Rakousko a věnuje větší pozornost otázkám západoevropským a vnitřním otázkám ruským.

Prolongace života rakouského mocnářství musila ovšem český i jihoslovanský problém i pro marxism od základu změnit. Neboť hospodářský rozmach Rakouska musil se v prvé řadě dotýkati Čech a Moravy, musil proto podstatně posílit český národ, jenž v r. 1848 byl teprve na počátku svého nového rozvoje. Jestliže by nyní došlo znovu k revoluční situaci, pak by fronty již nebyly stejné jako v r. 1848. Český národ nyní již nepotřeboval habsburské monarchie jako garanta svého národního bytí, nemusel již být protirevolučním činitelem, ba všechno nasvědčovalo tomu, že bude činitelem revolučním. Engels v posledních letech svého života častěji vyslovil názor, že svržení carismu musí mít v zápětí rozpadnutí Rakousko-Uherska a osvobození jeho národů. Toto proroctví se plně splnilo a československý národ, jenž se zatím stal „historickým národem“ se všemi atributy takového národa, stal se nejdůležitějším činitelem v rozbití onoho archaického státního útvaru.

DR. ALFRED FUCHS:

VATIKANA.

Když vydal Hitler svoji knihu „Mein Kampf“, bylo církevními autoritami shledáno, že obsahuje řadu bludů proti katolické víře. Hlavní zásady Hitlerovy, jimiž se prohřešil proti katolické věrouce, byly: hlásání superiority germánského plemene nade všemi plemeny ostatními, což odporuje církevnímu universalismu. Také hlásání všemohoucnosti národního státu jest v podstatě učení Hegelovým, kterého církev nemůže přijmouti. Posléze bylo s katolické strany vytykáno Hitlerovi, že se snaží předělati křesťanství na starogermánské pohanství, že se dívá na křesťanství, jež přece jest vybudováno na starozákonném podkladě, jako na jed z Judey a že postavu Kristovu mění v germánského Siegfrieda, zcela ve smyslu teorií Chamberlainových a jiných hlasatelů superiority rasy nordické. V „Osservatore Romano“ nevyšel ovšem žádný dekret svatého Officia, ale vyšla v něm knižní recenze, kde na tyto bludy bylo poukazováno. Když Hitlerovo hnutí rostlo a počalo ohrožovat posice katolíků, mluvili biskupové ještě rozhodněji a vylučovali dokonce uniformované hitlerovce ze Svátostí. Hitler, který je katolík, patrně sám cítil, že se nad ním vznáší nebezpečí interdiktů, a proto také nevkroutil při zahajování parlamentu do katolického kostela. Jeho oficiální tisk tuto absenci vykládal výslovně nikoli jako demonstraci proti katolictví, nýbrž jako respektování stanoviska biskupů, kteří ostře zakročovali proti hakenkreuzlery orientovaným kněžím katolickým, jako byl na př. náš pražský známý opat Alban Schachleitner, OSB., u nějž ovšem k jeho suspensi přispěla i ta okolnost, že soustavně odpíral vrátiti se do kláštera a zachovávat kázeň, jež sluší mnichovi.

Všichni, kdož sledovali toto stanovisko církevních vrchností, byli asi překvapeni, že katolíci zdánlivě mnoho slevili, když se Hitler stal kancléřem. Zdůrazňujeme slovo „zdánlivě“. Neboť věroučně nebylo sleveno nic. Pouze politicky byly učiněny některé

ústupky, když Hitler učinil některé ústupky rázu věroučného i se své strany. Že ovšem církev se jinak chová k pravoplatné vládě, než se chovala ke včerejším revolucionářům, to nevyplývá z její taktiky, nýbrž z její doktriny. Církev, stručně řečeno, uznává každý režim, „který pokojně drží moc“. To platí i o takovém režimu, s jehož tendencemi církev nesouhlasí. Církev se v tom dovolává příkladu Kristova před Pilátem, který praví Pilátovi: „Neměl bys žádné moci nade mnou, kdyby ti nebyla dána shůry.“ Kristus to praví zástupci moci pohanské a uchvatitelské. Podobně i první křesťané byli podle slov svatého Pavla poslušnými poddanými. Když stát však od nich chtěl, aby zapřeli Krista, podstoupili raději mučednickou smrt, ale nerevoltovali. To bylo také vždy praxí církve. Jest sociálně positivistická.

Tak má na př. Francie rozlukové zákonodárství, k němuž církev nemůže nikdy dáti souhlasu. Přesto jest v Paříži apoštolská nunciatura první třídy, tedy vatikánské velvyslanectví. Tak jest tomu i v jiných státech, ba dokonce v samotné Italii. Po uzavření Lateránských Dohod pronesl Mussolini několik řečí, jež obsahovaly s katolického stanoviska zřejmé herese, na př. větu, že nebýt vševládného Říma, byla by církev bezmocnou židovskou sektou v Palestině. Postup Mussoliniho vůči katolickým odborovým organizacím, nároky státu na monopol ve výchově a hlavně hlásání státní omnipotence v heglovském smyslu vyvolaly veřejné protesty papežovy, ale nikoliv přerušení diplomatických styků. Naopak: čím je režim církvi nebezpečnější, tím spíše církev hledí, aby si jej zavázala pevnými úmluvami a konkordáty.

Tvrdí se v poslední době, že prý Vatikán působí na katolické centrum, aby se přizpůsobilo režimu a že prý návštěva Papenova ve Vatikáně i návštěva býv. vůdce německého centra, preláta Kaase, v Římě měla také tento cíl. Těmto kombinacím by ovšem do jisté míry odporoval již fakt, že právě prelát Kaas, jenž byl vůči Hitlerovi poměrně nejpovolnější, zůstává v Římě, kdežto v čelo centra přichází starý a houževnatý odpůrce Hitlerův Brüning. Skutečně také jest zásadou církve, že neudílí politickým stranám, založeným na podkladě světového názoru katolického, autoritativních direktiv, týkajících se jejich taktiky. Právě Německo má ve svých dějinách názorný příklad. V době Bismarckova boje o septennát (o povolení vojenského rozpočtu na 7 let) se centrum stavělo velmi ostře proti tomuto požadavku. Bismarck však tehdy jednal s Vatikánem tak, jako nedávno jednal s Vatikánem Papen — přes hlavu Centra. Papeži šlo o to, aby Bismarck likvidoval kulturní boj, a Bismarck, unaven útoky Centra, byl k tomu ochoten. Bismarckovi se podařilo prostřednictvím vídeňského nuncia Jacobiniho získati kurii, jež chtěla, aby centrum Bismarckovi v otázce septennátní vyhovělo. Tehdejší vůdce Centra, Windhorst, však neuposlechl. Věděl dobře, že jest nutno rozdělití úlohy. Čím vlídněji bude jednat s Bismarckem kurie, tím neústupnější že musí býti Centrum. Jenom takto že bude možno dosáhnouti likvidace kulturního boje. Tato taktika se ukázala správnou a Vatikán ji také ex post uznal. Podobnou situaci jsme měli také v Československu, když svého času apoštolský nuncius msgr. Marmaggi odjel na znamení protestu proti vládě a jejím Husovým oslavám z Prahy, ale katoličtí ministři setrvali ve vládě, aby zabránili většímu zlu. Také tato taktika byla ex post kurií uznána. Politická strana bojuje za práva církve na svou pěst a na vlastní risiko a není nijak včleněna do hierarchického apoštolátu církve. Za církev mluví toliko Katolická Akce vedená přímo biskupy. Nynější papež zakázal dokonce, aby jméno „katolický“ si přikládala jakákoli politická skupina. K tomuto zákazu vedly také především zkušenosti ve fašistické Italii. I v Italii stála strana katolická, totiž popolari, ostře proti fašismu. Ale fašism přestal být stranou

a stal se režimem. Co nyní? Nezbylo nic jiného, než naříditi biskupům a kněžím přísnou neutralitu a zdůrazniti, že epithetem „katolický“ disponují jenom papež, biskupové a Katolická Akce jimi vedená.

Církvi jistě záleží na tom, aby v Německu dosáhla celoříšského konkordátu, dosáhnuvši hlavně dík prozíravosti kardinála Pacelliho, nynějšího státního tajemníka a bývalého nuncia v Mnichově a v Berlíně, konkordátu bavorského a pruského. Zatím ho ještě dosaženo nebylo. Zdá se také, že bude církev požadovat pevnějších záruk, že Hitlerův režim pokojně drží moc, neboť mnohé jeho skutky tomuto požadavku církve odporují. Tam totiž, kde by nebyl uznáván ani mravní řád přirozený, jakožto podklad pro zachovávání smluv, církev v žádné smlouvě nevchází. Takový jest poměr Říma k sovětskému Rusku.

* * *

Velkým úspěchem konkordátní politiky papeže Pia XI. jest konkordát rakouský, který bude v nejbližších dnech podepsán. Konkordátem jest upraveno právní postavení řeholí, správa církevního jmění a především právo manželské. Také ve školství si zajistila církev svou sféru vlivu. Podle oficiálního komuniké ukázala se v jednání oboustranná vůle k dohodě. Že právě úprava manželského práva jest ve zprávách o uzavření konkordátu tolik zdůrazněna, má svůj důvod v tom, že právě v tomto oboru zavládla v Rakousku právní nejistota. Dřívější sociálně demokratický režim dával totiž dispens od manželských překážek cestou administrativní, nikoli ze zákona. Stalo se však, že v konkrétním případě takovýto dispens neuznal Nejvyšší správní soud, čímž byla řada manželství uvedena v nejistotu. Také instituce tak zvaných sňatků solnohradských a jiné momenty vedly rakouské vedoucí kruhy k tomu, aby zesílily vliv církve ve věcech manželských a zajistily toto zesílení v mezistátní smlouvě a aby opřely instituci manželství a rodiny o autoritu papežskou.

Kromě své stránky kulturní a vnitropolitické má však rakouský konkordát i stránku zahraničně politickou, jež nás zajímá i se stanoviska československého. Uzavření rakouského konkordátu znamená totiž, že Vatikán počítá s existencí Rakouska, čili že nepočítá s anšlusem. Náš stát, který trvá na integritě mírových smluv a který má velmi vážné námitky proti anšlusu, vidí v tomto kroku především důrazné vyvrácení zpráv, jakoby prý Vatikán podporoval koncepci zřízení nového katolického státu rakousko-bavorského, nebo dokonce rakousko-bavorsko-maďarského pod žezlem prý habsburským. Nechyběly ani kombinace, že prý Dollfussova cesta do Říma byla vykonána za účelem uzavření anšlusu a že Vatikán prý pod záminkou konkordátního jednání dodával těmto snahám pláštík. Psalo se o „zklamání“ katolíků malodohodových států, katolíků polských a katolíků francouzských. Konkordát s Rakouskem uzavřený jest nejlepší odpovědí. K tomuto faktu přičtème jednání posledního solnohradského sjezdu křesťanských sociálů, jenž vyzněl jednomyslně proti anšlusu. Vzpomeňme na nevlídný tón, jímž přivítala „Reichspost“ návštěvu říšskoněmeckých ministrů v Rakousku. Snad můžeme v této souvislosti připomenouti i výrok ministra Beneše v zahraničně politické debatě parlamentní, že stojíme před brzkým provedením svého modu vivendi. Vše to jest dokladem, že Vatikán pokládá stav daný mírovými smlouvami za trvalý a definitivní a že lze právem i uzavření rakouského konkordátu pokládati za uznání statu quo, na němž je především interesován i náš stát.

* * *

Další zajímavou otázkou, jež se opětně vynořila, jest otázka vstupu Vatikánu do Svazu Národů. Podnět k diskusi vyšel rovněž z Vídně. Ve vídeňské „Lize pro Společnost Národů“ měl nedávno vídeňský kardinál arcibiskup Innitzer přednášku o mírovém významu Milostivého Léta, při čemž v debatě přišla na přetřes také otázka poměru Vatikánu ke Svazu Národů. Zvláště propagátor Panevropy hrabě Coudenhove-Kalergi se velmi přimlouval za vstup Vatikánu do Svazu Národů a ve svém časopise „Pan-europa“ se k tomuto námětu vrátil. Tvrdí, že kdyby Vatikán vstoupil do Svazu Národů, spojily by se dvě největší mírové organizace v celek, který by tím získal ohromné váhy mravní. Zástupce Vatikánu zasedl by podle námětu Coudenhova Kalergiho v Radě na místo Japonska jako její stálý člen. Vatikán je prý sice pranepatrný suverenní stát, ale za to největší velmoc morální; vždyť katolická církev je sama v oblasti duchovní velikým svazem národů, je náboženskou internacionálou. Postavení Vatikánu jakožto mírového zprostředkovatele by mohlo nabýti neobyčejného významu. V mnohých konfliktech, na př. mezi státy Jižní Ameriky, mezi Polskem a Litvou papež by mohl jakožto člen Rady Společnosti Národů úspěšně intervenovat. Co Společnost Národů vystoupením Japonska materiálně ztratila, mohla by ideově a mravně přistoupením Vatikánu získat. Potud Coudenhove-Kalergi.

V té formě, jak navrhuje Coudenhove-Kalergi, vstup Vatikánu do Svazu Národů je jistě neuskutečnitelný. Námitky proti vstupu Vatikánu do Svazu Národů jsou totiž tyto:

Předně by nemohl Vatikán ve smyslu Paktu zakročiti brannou mocí proti eventuálním rušitelům míru. Jeho postavení se prakticky rovná postavení těch malých států, jež jsou pod cizí vojenskou ochranou, ježto jeho území je se všech stran obklopeno Itálií.

Za druhé: mravní autorita Vatikánu, již tolik zdůrazňuje Coudenhove-Kalergi, vyplývá z jeho duchovního primátu nad katolickými křesťany, tedy i nad králi, knížaty a vládci světskými. Papež musí zdůrazňovat tento duchovní primát a proto by mohl podobnému shromáždění jenom předsedat.

Za třetí je z týchž důvodů vyloučeno, že by se mohl Vatikán, byť i jen theoreticky, podrobiti mezinárodnímu soudnictví.

Tím však není řečeno, že by užší spolupráce mezi Svazem Národů a Vatikánem byla nemožná. (Tvrdí se dokonce, že prý tato otázka byla mezi jiným i předmětem rozmluvy mezi papežem a MacDonaldem u příležitosti jeho návštěvy ve Vatikáně.) Vždyť jistý druh spolupráce již existuje. Bylo by mylno se domnívati, že Vatikán zaujímá ke Svazu Národů stanovisko předem odmítavé a nevlídné. Katoličtí jednotlivci mají velmi dobré posice v jeho institucích a nunciatura v Bernu nebyla také jistě zřízena k vůli nepatrnému počtu švýcarských katolíků. Humanitní instituce Svazu Národů jsou dávno ve styku s institucemi církevními. Tak na př. Podkomise pro potírání obchodu opojnými drogami a Podkomise pro potírání obchodu ženami jsou v přímé spolupráci s katolickými misijními stanicemi. Členem kalendářové komise jest papežský astronom františkán P. Gianfranceschi. Také spolupracují katolické instituce s Mezinárodním Úřadem práce. Ve Freiburgu sídlí Katolická Unie pro studium otázek mezinárodních, jež má odbočky v čelnějších státech. (Také v Československu, kde jest předsedou sekce opat Zavoral.) Tato instituce se zabývá na vědeckém podkladě řešením problémů, jimiž se právě zabývá Svaz Národů a podává své expertisy generálnímu sekretariátu Svazu Národů, jenž jejich podnětů již často užil. Není důvodu, pro

něž by tato spolupráce nemohla býti prohloubena a rozmnožena, ovšem patrně jedině v té formě, že by obě instituce působily společně a vedle sebe, nikoli tak, že by se Svaz Národů stal jednotkou nadřaděnou, v níž by byl Vatikán pouze členem, který by vyplnil v Radě mezeru po Japonsku.

DR. J. PANGLOSS:

KAM NÁS VEDE ETATISMUS?

Je třeba, aby se lidé přesvědčili, že v každé době a ve všech zemích byla politická moc špatně prováděna. Mezi velikášstvím a prostředností vidíme v historii jen pomíjející pokusy, jejichž stručnost zachraňuje jedny od jejich nedostatečnosti a druhé od jejich ambicí. Velice řídké jsou výjimky, které potvrzují jen pravidlo.

Přesto však příroda vytvořila společnosti mající určitý druh plamenu, který nic neuhasí. Francie snášela po celé tisíciletí nejneobyčejnější zkoušky a přece přežila. Anglie rovněž tak. Německo rovněž. Církev katolická byla řízena již několika sty papeži, z nichž tři čtvrtiny mají čím překvapiti i ty nejhovívavější; křesťanství vzkvétalo přes všechny tyto zkoušky; mezi hrůzami východního rozkolu vzkvétali malíři nejkrásnějších madon.

Bezpochyby podobný antagonismus, mezi silou života, která tvoří a oživuje velké sociální těleso a mezi destruktivní mocí orgánů, které jí vládnou, je přirozený. Máme velké muže jen k dílu určenému, lidské plémě nerodí takové, kteří by se hodili ke všemu. Proto také společnost je schopna života jen v tom případě, dovede-li vzdorovati neustálé působnosti špatné vlády. Nějaký odklad čas od času, to je vše co může očekávat. Jestliže není schopna snášeti tento režim — zaniká. Jestliže se mu přizpůsobí — žije. Ne v evoluci živočišných forem, ale ve vývoji kolektivit utvořených člověkem se nejlépe potvrzují myšlenky Darwinovy.

Někdy, když zlo je zvláště veliké, najde osud neočekávané prostředky. Ve čtrnáctém století dívka zachraňuje Itálii; v patnáctém dívka z lidu zachraňuje Francii. Stejným hlasem napomíná Kateřina de Sienne papeže z Avignonu jako Jeanne d'Arc krále z Bourges. Jedna přivádí znovu do Říma jedinou moc, která je schopna udržeti římskou ideu; druhá se staví v čelo vojska, které osvobodí Francii. Předurčená harmonie je znovu zřízena. Vlast jest něco, co trvá.

* * *

Jednoho dne přišla francouzská revoluce, která vyvodila důsledky z nejjasnějšího naučení, jaké nám může dáti historie. Rozdělení a rovnováha třech mocí, které omezují každou z nich a které je ohraničují jednu druhou, zářivý důkaz, že lid je vše a že vláda je zřízena spíše k tomu, aby sloužila než aby vládla, toť návrhy, které předkládá světu a které vítězí ne bez určité námahy, zrovna tak jako vítězí pravdy vědecké.

Sto let později celá Francie byla otřesena proto, že se prohlašovalo, že vše se má sklonit před důvody státními i kdyby měl nevinný zůstat na Dábelském ostrově.

Ale co vidíme dnes? Že každý den se jedná nebo navrhuje jednat tak, jako kdyby státní důvody mohly dovolit všechno, jako kdyby stát měl vše pohltit a vše spravovati s nebezpečím, že vše zničí. Žádný občan by nemohl žíti aniž by četl denně noviny, aby se dověděl jaké nové intervence veřejné moci ho ohrožují.